

Oponentský posudek dizertační práce

Michal Preusz: Keramika 16. a první poloviny 17. století v jižních a západních Čechách. Inovace a kontinuita hrnčířské produkce. Plzeň 2017.

Tématem disertační práce M. Preusze je zpracování keramiky 16. až první poloviny 17. století z jižních a západních Čech. Práce se skládá ze dvou svazků: **1. díl** – textová část, **2. díl** – přílohy. **Textová část** je rozdělena do nečíslovaných kapitol, které jsou dle potřeby dále členěny. V úvodních kapitolách jsou představeny hlavní cíle a otázky a struktura práce. Dále je definován geografický záběr práce. Souhrnnou formou jsou prezentovány doposud publikované raně novověké keramické nálezové soubory z jižních a západních Čech. Následuje nejrozsáhlejší kapitola textové části **Katalog vybraných souborů raně novověké keramiky v jižních a západních Čechách**, která pomocí jednotné struktury (*katalogové číslo – datace – literatura – nálezová situace – charakteristika keramického souboru – uloženo*) představuje archeologické lokality z jižních a západních Čech, ze kterých pocházejí raně novověké keramické nálezy. Tento katalog obsahuje celkem 93 položek. Je založen na rešerši odborné literatury a revizním průzkumu příslušných keramických souborů v daném muzeu. Každý nálezový soubor je představen z hlediska nálezové situace, historického a sociálně-ekonomického zařazení, datace a jeho uložení.

V kap. **Metoda práce s keramickými soubory** autor definuje svůj přístup ke zpracování nálezových souborů, a to s ohledem na stav zachování keramických tvarů, zda jsou k dispozici rekonstruované nádoby či zda z dané lokality pochází pouze střepový materiál. **Tvary nádob** jsou členěny do tří základních kategorií – *se zvýrazněnou vertikálou* (duté tvary), *horizontálou* (ploché tvary) a *zvláštní tvary*. Jednotlivé keramické tvary jsou kódovány, což následně umožňuje jejich vzájemné porovnání. Součástí této kapitoly je podrobný popis všech definovaných kódovaných skupin. V dizertační práci bylo detailně analyzováno šest nálezových souborů (České Budějovice, Český Krumlov, Kašperské hory – 2x; Plzeň, Slavonice). Struktura zpracování těchto nálezových souborů je jednotná, což umožňuje jejich srovnání. Každý analyzovaný soubor končí podkapitolou **Datace a shrnutí**, ve které jsou kromě datace i odkazy na relevantní analogické nálezy. Následující **obr. 40–42** na časové ose zachycují datování 36 jihočeských nálezových souborů z 20 lokalit a 61 nálezových souborů z 29 západočeských lokalit. Datace těchto nálezových souborů je členěna na půlstoletí. Z hlediska chronologického zařazení keramiky jsou důležité především nálezové soubory s jednoznačným zánikovým horizontem, poskytující datum ante quem. Jedním z hlavních cílů dizertační práce pak je představení vývojových trendů raně novověké keramiky na studovaném území v letech 1500 až 1650. Výsledky tohoto studia jsou shrnuty v kapitole **Chronologie raně novověké keramiky**, která v návaznosti na čase především za pomoci grafického znázornění představuje základní tvarovou náplň jednotlivých keramických tvarů (**obr. 45–52**).

Keramika jižních a západních Čech je hodnocena ze tří základních hledisek – morfologického, výzdobného a technologického. Morfologické složení raně novověkých souborů je prezentováno v kapitole **Keramika a její spotřebitelé**, která poměrně detailně popisuje raně novověkou keramickou náplň včetně snahy, je-li to možné, postihnout základní vývojové tendence daného tvaru. Kromě běžných, obecně známých tvarů autor upozorňuje na tvary zastoupené v archeologických nálezových souborech zřídka. Jejich správné zařazení je do značné míry závislé na stavu zachování daného tvaru.

Mezi takové předměty patří *smetaníky, syrnice, mísy na máslo*. U těchto tvarů autor upozorňuje na způsob jejich užívání včetně odkazů na etnografickou literaturu. U každého popisovaného tvaru je uveden odkaz na konkrétní nálezy a v případě, že je daný předmět publikován v dizertační práci nechybí odkaz na katalogové číslo. Kapitola **Výzdoba** je členěna podle jednotlivých výzdobných technik. Po jejich základní charakteristice, a pokud to lze, je uveden vývoj dané výzdobné techniky v čase. Nechybí konkrétní archeologické nálezy z jižní a západních Čech, případně relevantní odkazy na nálezy z Bavorska, Horního Rakouska a dalších částí Čech a Moravy. Za velmi přínosné je možné označit shromáždění a ucelenou prezentaci malované keramiky ze studovaného geografického území. V této kapitole lze považovat za odvážné propojení rozšíření inskripce s rozvojem gramotnosti – s ohledem na časté, mnohdy se opakující chyby v nápisech např. kachel z Chrudimi a zdobnost písmen a čísel lze inskripci spíše považovat za součást malovaného dekoru, mnohdy se patrně jednalo o napodobeninu formou „omalovánky“. Kapitola **Technologie v produkci raně novověké keramiky** ke své škodě postrádá vnitřní členění. Podle prvního dílčího nadpisu (*Surovina, její příprava a skladování*) jej autor patrně měl v úmyslu, ale strukturu kapitoly nedodržel. Za přínosné výsledky této kapitoly je možné označit porovnání zastoupení keramiky pálené v redukčním a oxidačním prostředí. Skutečnost, že oblast jižních Čech je zpravidla spojována s produkcí keramiky pálené v redukčním prostředí, je v této kapitole podložena konkrétními čísly.

V závěrečných kapitolách **Transfer hrnčířského zboží a Raně novověká keramika a sociální distinkce** se autor pokusil o zobecnění poznatků, které získal, z buď osobně provedené analýzy raně novověkých nálezových souborů, nebo z rešerše publikované literatury. Jedním z cílů práce byla definice možných keramických produkčních okruhů. V tomto případě by popisnou textovou část velmi vhodně doplnila obrazová příloha s vyobrazenými typickými zástupci daného okruhu. V závěrečné kapitole **Shrnutí a diskuze** autor zobecňuje dosažené poznatky o raně novověké produkci v jižních a západních Čechách. Z těchto závěrů lze za nejdůležitější označit hypotézu o produkci „domažlického“ a „lineckého“ zboží, která byla vyslovena na základě analýzy malovaných fragmentů. Stejně tak za pozornost stojí prezentace výsledků z hlediska keramického výpalu. Na základě jihočeských analyzovaných nálezových souborů se zdá, že mezi lety 1530/40 až 1570/80 došlo k dočasnému nárůstu vnitřně glazované keramiky na úkor v redukčním prostředí páleného zboží. Na počátku 17. století však opět glazovanou keramiku nahradila redukčně pálená. Naproti tomu v západních Čechách od poloviny 17. století převládá keramika glazovaná.

Druhou část dizertační práce lze rozdělit na tři samostatné celky. První část tvoří podrobný katalog sedmi nálezových souborů (Cetkov, České Budějovice, Český Krumlov, Domažlice, Kašperské Hory, Klatovy, Plzeň), ve kterém jsou detailně představeny jednotlivé keramické nálezy. Hesla jsou za sebou vzestupně řazena podle katalogových čísel. Popis každého předmětu má standardizovanou podobu. V záhlaví každého nálezu je uveden příslušný nálezový soubor a inventární číslo. Nálezy jsou rozděleny na kuchyňskou, stolní, technickou a ostatní keramiku. Následuje pojmenování daného keramického tvaru. Popis nádoby je rozdělen do čtyř položek – nejprve je popsán celkový tvar, následuje určení okraje, popis ucha (existuje-li) a popis dna. Následují metrické hodnoty (celková nebo maximální měřitelná výška nádoby, průměr okraje a dna, délku a šířku ucha). Druhá část popisu keramických předmětů se věnuje keramické třídě a výzdobě. Závěr hesla dané nádoby pak tvoří položky Analogie, Datace, Provenience a Literatura. Zásadní součástí každého hesla je pak obrazová dokumentace, která může být kresebná, fotografická, v ideálním případě obojí. **Druhou část** doplňuje typář okrajů a popis užitých keramických tříd.

Dizertační práce se věnuje tématu postmedievální archeologie, které se v posledních letech progresivně v České republice rozvíjí. V práci jsou souhrnně a systematicky zpracovány archeologické keramické nálezové soubory z geograficky vymezeného regionu jižních a západních Čech. Vyhodnocení těchto nálezových souborů významným způsobem rozšiřuje pramennou základnu pro poznání raně novověké keramiky nejen v Čechách, ale zpracované soubory jsou důležité i pro přeshraniční regiony Horního Rakouska a Bavorska.

Autor práce se v nálezových souborech zabývá výhradně jejich keramickou složkou. Celkem bylo prezentováno 93 různě velkých nálezových souborů, z nichž šest bylo detailně vyhodnoceno. Převážná většina představených nálezových souborů byla hodnocena formou rešerše odborné literatury nebo osobní revizí nálezového fondu. Za jednoznačně přínosné lze označit skutečnost, že autor dizertace vytvořil podrobný přehled raně novověkých keramických souborů z jižních a západních Čech, který umožňuje obecnou představu o podobě místní dobové keramické produkce.

Ke zpracování nálezových souborů autor přistoupil systematicky. Podle jednotného vzorce zaevidoval ze všech hodnocených souborů informace tak, aby bylo možné jejich vzájemné porovnání. Klasifikace keramických tvarů autorovi umožnila nejen vzájemné porovnání tvarové náplně mezi nálezovými soubory, ale především vyslovit hypotézy o vývoji raně novověké keramiky na studovaném území.

Pracovní postup dizertační práce byl vhodně zvolen. Autor na základě analýzy konkrétních nálezových souborů předkládá zobecněné informace. Stejně tak jsou nejprve vyhodnoceny jednotlivé keramické tvary, po nichž následuje obecná prezentace vývoje keramické náplně, výzdoby a technologie výroby keramiky. Dizertační práce je členěna do nečíslovaných kapitol, které jsou dále děleny na podkapitoly. Přehlednosti práce škodí, že autor upustil od číslování kapitol, neboť místy je text z hlediska struktury nepřehledný. Všechny názvy jsou provedeny kapitálkami a nadřazený nadpis nelze na první pohled poznat. Při bližším zkoumání si čtenář všimne, že se velikost písma přece jen liší. Tento nedostatek je nejvíce patrný v kap. **Keramika a její spotřebitelé**. Stejně tak by přehlednosti práce prospělo, kdyby hlavní kapitoly začínaly na samostatné stránce.

Získaná data jsou prezentována pomocí přehledných grafů, map a tabulek. Jazyková úroveň práce je vysoká. Text je srozumitelný, odborné termíny jsou vhodně užity. Z pravopisného hlediska lze práci hodnotit jako velmi kvalitní. Výskyt pravopisných chyb, případně překlepů lze s ohledem na rozsah práce označit za marginální. Četnější pochybení byla zaznamenána u citačních odkazů, kdy se vícekrát stalo, že byl mezi dva autory vložen spojovník (krátká pomlčka), který značí jednu osobu se dvěma jmény. Mezi dva autory tak správně náleží rozdělovník (dlouhá pomlčka). Rozdělovník se naopak chybně objevil, a to i v seznamu literatury, u jména L. Foster-Čiháková, kde se jedná o jednu osobu. Z hlediska citačního úzu platí, že u textu, jehož autorem jsou čtyři a více osoby, se uvádí pouze první autor *a kol.* nebo *et al.* Všichni autoři jsou pak vyjmenováni v seznamu literatury.

Použité **obrazové přílohy** v textové části odpovídají možnostem autora. Mnohde velmi vhodně doplňují text a přehledně ilustrují autorovi hypotézy. Za přínosné lze označit **obr. 40–42**, které pomocí časové osy datují jednotlivé analyzované nálezové soubory. Z hlediska vývoje raně novověké keramické náplně jsou zásadní **obr. 45–52**, které základě výsledků bádání názorně prezentují autorovy představy o vývoji keramické produkce v čase. Kvalita jednotlivých vyobrazení v katalogu nálezových souborů (**2. část**) je rozdílná, ale s ohledem na počet představených nádob a časové možnosti autora nelze tuto připomínku považovat za závažnou.

Tématu raně novověké problematiky v archeologii se autor práce věnuje dlouhodobě a své znalosti cíleně prohlubuje. Výsledky své práce prezentuje jak písemnou formou, tak se pravidelně aktivně účastní mezinárodních i domácích konferencí, které jsou zaměřeny na problematiku raného novověku. Autor je schopen samostatných publikačních výstupů, stejně tak je platným členem především interdisciplinárních pracovních týmů. Z textu je zřejmá dobrá orientace autora v publikacích o evropské i domácí raně novověké keramické produkci.

Cílem dizertační práce bylo vyhodnocení raně novověké keramické produkce v jižních a západních Čechách. Autor si stanovil čtyři základní cíle – 1. Vymezení studovaného regionu, prezentace a vyhodnocení stavu bádání na daném území; 2. Pomocí získaných poznatků rozšířit stávající úroveň poznání o raně novověké keramice; 3. Představit vývojové trendy v morfologii, výzdobě a technologii; 4. Možnosti poznání lokální, regionální a nadregionální produkce.

V závěrečném hodnocení lze konstatovat, že vytčené cíle byly splněny. Autor podrobně zmapoval, strukturovaně a uceleně představil raně novověké keramické nálezy z archeologických výzkumů v jižních a západních Čechách, včetně jejich začlenění do širšího kontextu soudobé produkce. Na základě získaných dat prezentoval vývojové trendy v morfologii, výzdobě a technologii raně novověké keramiky ve studované oblasti. V rámci studia lokální, regionální a nadregionální produkce vůbec poprvé upozornil na možnost definovat produkční centra v Domažlicích a Linci. Vyslovil hypotézu o obchodních, případně výrobních kontaktech mezi Českým Krumlovem a Lincem a mezi regiony Českokrumlovsko a Horního Rakouska.

Autor dizertační práce prokázal, že umí získané poznatky systematicky roztřídit a zpracovat, že dokáže získaná data komplexně vyhodnotit a na základě nich předložit vlastní hypotézy. Prokázal, že je schopen kvalitně samostatně zpracovat poměrně početné nálezové soubory, a stejně se tak zorientovat v publikované literatuře, a tu následně vhodně využít pro vlastní bádání.

Zadání práce bylo naplněno. Práci doporučuji k obhajobě.

V Praze 25. 5. 2017

Mgr. Gabriela Blažková Ph.D.
Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.